



Handreiking voor gesprek en verwerking

Vooraf

Hoe kan de visie die in de nota 'Van U is de toekomst' verwoord wordt landen in de praktijk van onze gesprekken en ons leven in de kerk? In deze handreiking vindt u suggesties voor gesprek en verwerking. Er is gezocht naar gespreksvragen, naar liederen en teksten, en naar praktische stappen die u kunt zetten, als gemeentelid, in een kring of als kerkenraad.

De suggesties zijn ook bruikbaar in de ring van gemeenten, classisvergaderingen en werkverbanden van predikanten.

Een (eerste) bespreking zou er als volgt uit kunnen zien: vraag iedere deelnemer de hele visienota door te lezen en een uitroepteken (!) te zetten bij wat aanspreekt en raakt, en een vraagteken (?) bij wat vragen oproept. Wissel deze bevindingen uit, wellicht eerst in kleine

groepen, daarna plenair, waarbij iedere deelnemer één uitroepteken en één vraagteken benoemt. Sluit af met de vraag wat de titel van de visienota bij de deelnemers oproept. Lees of beluister daarna samen het bijbehorende lied.

Voor eigen bezinning kunt u de visienota lezen met de gespreksvragen in deze handreiking ernaast. Voor een bespreking in groepsverband is het handig van tevoren één onderwerp te kiezen, bijvoorbeeld 'context' of 'genade' of een van de vier thema's. Bekijk de suggesties die erbij staan en kies voor één of meer vragen/verwerkingsvormen. U kunt er ook voor kiezen een serie kerkenraadsvergaderingen te openen met de gegeven suggesties.

De context waarin we kerk zijn

De visienota start met een analyse van onze context: samenleving en kerk.

- Herkent u de typeringen die onder 'houtschoolschetsen' worden gegeven? Welke wel, welke minder, en kunt u dat toelichten? Mist u iets?
- Hoe kijkt u nu naar de wereld, naar de samenleving (in Nederland) en naar uw eigen directe omgeving in dorp of stad? Wat valt u op? Noteer een aantal kernwoorden bij de verschillende contexten en bespreek die samen. Eindig met gebed voor de wereld, de samenleving en uw directe omgeving. U kunt dat doen door voor uzelf gebedspunten te noteren en te bidden. In een kring kunt u een (paas)kaars aansteken en de punten om de beurt voorlezen. Bid daarna een gezamenlijk Onze Vader.

Onze eigen kerkgemeenschap

Onder 'zorgen' worden drie typen gemeenten geschetst: krimpende gemeenten die last hebben van kramp; gemeenten waar het (nog?) goed gaat maar die minder oog hebben voor hun omgeving; en kleine, vitale gemeenten die door de crisis heen zijn gegaan met een heldere identiteit en missionair elan.

- Waar lijkt uw gemeente het meeste op? (tussenvormen zijn mogelijk)
 - een krimpende gemeente die geneigd is in de kramp te schieten
 - een krimpende gemeente die met man (mens) en macht alles gaande weet te houden, maar hoe lang nog?

- een krimpende gemeente die ontspannen doorgaat tot het niet meer gaat
- een gemeente waar het goed gaat, niks aan de hand eigenlijk, niks nodig ook
- een gemeente waar iedereen blij is met hoe het gaat, en er zijn veel jongeren en kinderen
- een grote gemeente met veel missionair en diaconaal elan
- een groeiende gemeente in diepgang en aantal
- een klein en kwetsbare gemeente maar vitaal, vol missionair en diaconaal elan
- anders, namelijk ...
- Herkent u de onderstromen ook in uw eigen gemeente? Welke wel, welke niet? Kent u voorbeelden?
- Wat zou u willen bidden voor uw gemeente? Wissel uw antwoorden uit en eindig met gezamenlijk gebed.

Focus

'Lege handen, waakzaamheid en concentratie op God.'

- Wat roepen die woorden bij u op? Hoe zou dat er concreet uit kunnen zien? Denk er de komende tijd eens over na en noteer uw gedachten. En wissel deze eens uit als u weer samenkomt als kerkenraad of gespreksgroep.
- Lees hardop (en waar mogelijk: zing) dit lied.

**Onze Vader verborgen,
uw Naam worde zichtbaar in ons,
uw Koninkrijk kome op aarde,
uw wil geschiede - een wereld
met bomen tot in de hemel.
Waar water schoonheid,
en brood gerechtigheid is en genade.**

**Waar vrede niet hoeft bevochten,
waar troost en vergeving is
en mensen spreken als mensen.
Waar kinderen helder en jong zijn,
dieren niet worden gepijnigd,
nooit een mens meer gemarteld
niet één mens meer geknecht.**

**Doof de hel in ons hoofd,
leg uw woord op ons hart,
breek het ijzer met handen,
breek de macht van het kwaad.
Van U is de toekomst, kome wat komt.**
(lied 303 in Zangen van zoeken en zien)

- Welke woorden spreken u aan? Bid de woorden als een gebed, alleen of in een kring.

Genade als grondtoon

- Schrijf het woord 'genade' op een A4 in het midden. Schrijf of teken daaromheen alle gedachten/associaties/ gevoelens die u bij dat woord hebt. Wissel uw antwoorden uit. Wat valt op?
- Genade wordt in dit hoofdstuk op verschillende manieren beschreven. Welke invalshoek betekent op dit moment het meest voor u? Welke minder?
- Maak mij een mens die van genade weet' (Barend Walleet). Een kort gebed om iedere dag te bidden. Wat zou dat gebed kunnen inhouden en uitwerken?
- Wanneer ervaart u 'genade' in uw leven of hebt u dat ervaren? Kunt u voorbeelden geven?

De nadruk ligt in deze visienota op de genade die ontspant. Wij maken de kerk niet, we zijn afhankelijk van God en de Geest. Onze verkrampde handen openen zich in gebed.

- Hoe zou u die ontspanning kunnen beoefenen als kerkenraad, als gemeente? U kunt denken aan
 - niet meer doen dan mogelijk is
 - niet alleen doen maar ook stil worden
 - op zoek gaan naar wat God nu van ons vraagt

- en niet meer doen dan dat
 - minder vergaderen, meer vieren
 - de kerkenraadsvergadering beginnen met open handen en een gebed/lied om de Geest.
- Lees en bid samen Psalm 67, 92:1,2 en/of Lied 680, 685 of 688. Probeer een van deze liederen de komende week iedere dag te bidden aan het begin van de dag of aan het eind van de avond. Deel bij een volgende bijeenkomst of vergadering uw bevindingen. Hoe was het om dat te doen?

De gemeenschap van Taizé kent een traditie van korte liederen die je meerdere malen met elkaar zingt.

- Kies een van de volgende liederen (of een andere Taizélied naar keuze) om samen te zingen en de komende tijd regelmatig terug te laten komen in uw persoonlijk gebed, bij vergaderingen, in kerkdiensten. [Wait for the Lord](#) of [God, U bent liefde](#).
- Beluister samen de muziek van Fauré, [Cantique de Jean Racine](#), als opening van een kerkenraad of kring, of in een kerkdienst waarin het over 'genade' gaat.

1. Een gemeenschap van Woord en tafel

Dit gedeelte opent met het verhaal van de Emmaüs-gangers, Lucas 24:13-36.

Lees dit verhaal samen langs de lijnen van lectio divina.

- Begin met een kort gebed om de Geest: 'Geest van God, wees in ons midden, amen.'
- Eén deelnemer leest de tekst langzaam voor.
- In een stilte van 5 minuten overdenkt iedereen de tekst en onderstreept 1 regel die hem of haar raakt.
- Lees de onderstreepte zinnen aan elkaar voor, zonder commentaar of toelichting.
- Iemand anders leest het bijbelgedeelte nogmaals.
- In een stilte van 5 minuten overdenkt iedereen de tekst opnieuw met de vraag: wat heeft deze tekst mij nu te zeggen?
- Wissel antwoorden uit.
- Sluit af met een gezamenlijk gebeden Onze Vader.

Maak een Emmaüswandeling: ga twee aan twee op pad.

- Wandel eerst 15-20 minuten in stilte.
- Wissel daarna uit wat u in het verhaal van de Emmaüs-gangers raakte. Eerst is 1 persoon aan het woord, de ander stelt alleen verdiepende en verhelderende vragen, daarna is de ander aan het woord.

In Lucas 24 gaat het Woord open en klinkt verkondiging. Er is daarnaast het breken van het brood: moment van herkenning. Hij is zelf in ons midden!

- Wanneer spreken bijbelwoorden tot u? Wanneer brandt uw hart van woorden die u raken?
- Hoe ervaart u de gemeenschap van de kerk aan de tafel van de Heer, het vieren van het Avondmaal? Herkent u Christus in de viering? Hoe?

Woord

De protestantse traditie leeft van het Woord. Geloven begint met horen: samen luisteren naar de teksten, op zoek naar God die spreekt.

- Hoe doet u dat in uw kerkgemeenschap? Op zondag, door de week?
- Welke rol speelt de Bijbel in eigen uw leven? Wat helpt u bij het bijbellesen? Wissel uw antwoorden uit en geef elkaar suggesties.

Laat het Woord ook spreken aan het begin van een bijeenkomst of vergadering. Een vruchtbare en eenvoudige manier om dit te doen:

- Lees met elkaar een (kort) bijbelgedeelte.
- Wees een paar minuten stil, iedereen laat het gedeelte op zich inwerken.
- Deel twee aan twee wat u in het gedeelte raakte, waar u vragen bij hebt.



- Laat iedereen over de ander vertellen wat hem of haar is opgevallen. (Dit bevordert goed luisteren, het is niet één persoon die het gesprek bepaalt en verschillende gedachten komen voor het voetlicht.) Geen discussie, alleen luisteren.
- Lees het bijbelgedeelte nog een keer.

Tip: Doe dit een aantal bijeenkomsten achter elkaar met hetzelfde bijbelgedeelte, maar bespreek het steeds met iemand anders. De ervaring leert dat de Bijbel op die manier gaat 'doorwerken' in de vergadering en van betekenis wordt voor de rest van de besprekingen.

Suggesties voor bijbelgedeelten:

- over geloof: Daniël 3:12-23, Matteüs 14:22-33, 2 Timotheüs 1:3-14
- over hoop: Jesaja 9:1-6, Matteüs 6:19-34, Hebreeënen 6:9-20
- over liefde: Genesis 2:18-25, Lucas 10:25-37, 1 Johannes 4:7-16

Tafel

Het Avondmaal als kern van de tafelgemeenschap wordt in deze visienota centraal gezet. Dat kan een bezinning in de gemeente tot gevolg hebben: hoe vieren wij de maaltijd van de Heer, hoe wezenlijk is dat voor ons? Het Avondmaal wordt in de meeste protestantse gemeenten niet iedere zondag gevierd.

- Hoe kijkt u daartegenaan? Zou u daar vaker naar verlangen? Waarom wel/niet?
- Wissel uw ervaringen rond de viering van het Avondmaal met elkaar uit. Wat is de betekenis voor u? Wat is voor u wezenlijk in de viering?

Tip: Ga na een avondmaalsviering met elkaar in gesprek, na afloop van de dienst bij de koffie of op een avond in de week erna. Hoe was het voor u om te vieren, wat

hebt u ontvangen en beleefd? Het gaat niet om een analyse of discussie, maar om een ontmoeting waarbij u van elkaar hoort welke betekenis het vieren van het Avondmaal voor een ieder heeft.

- Lees samen Matteüs 26:26-30.
- Wees een moment stil.
- Wat raakt u in de tekst? Noteer dat voor uzelf.
- Bespreek uw reactie twee aan twee.
- Wissel uit in de groep door van een ander te vertellen wat hem of haar raakte.

Neem deze gedachten mee naar de volgende avondmaalsviering.

Naast de viering van het Heilig Avondmaal kennen veel gemeenten de gemeenschap rond de maaltijd van alledag. Na de kerkdienst, buurtmaaltijden, maaltijden bij mensen thuis, maaltijden voor ouderen/alleengaanden/jongeren, tijdens een Kliederkerkvierting, bij Alpha cursussen, bij Marriage Course, maaltijden met een goed gesprek rond een vraag/een bijbelgedeelte of maaltijden die mogelijk worden via de Voedselbank.

- Hoe kunt u de gemeenschap rond de maaltijd versterken, binnen en buiten de kerk?

Publieke theologie

Het Woord dat klinkt, de tafel van de Heer: ze zijn niet uitsluitend voor onszelf als gelovigen bedoeld. We zijn gelovige mensen midden in deze wereld. De kerk is gesprekspartner van de overheid, van allerlei maatschappelijke organisaties. Vanuit haar eigen identiteit spreekt ze mee, leert ze van anderen en heeft ze ook iets te melden. Dat wat opgediept is uit de rijke bronnen van de Schrift en wat gevierd wordt aan de tafel van de Heer klinkt door in de wereld. Dat is publieke theologie (wat iets anders is dan politiek bedrijven).

- Hoe is de kerk betrokken in de samenleving? Kent u voorbeelden?
- Wat zou de kerk wél en niet moeten doen/zeggen?
- Over welke thema's zou het wat u betreft moeten gaan? (Denk aan kwetsbaar leven, klimaat, Israël en de Palestijnen, vluchtelingen, dilemma's in de zorg, gesprek met moslims, anders, namelijk: ...)
- Kunt u daar als plaatselijke gemeente ook iets in betekenen?
- Lees samen Lied 388. Wissel uit wat dit lied u doet. Zing het daarna samen.

2. Als kinderen van één Vader

Dit hoofdstuk in de visienota gaat over de eenheid onder christenen. De titel komt uit een oud liedje:

**Kinderen van één Vader, reikt elkaar de hand,
waar wij wonen mogen, in wat stad of land.
Hoe wij mogen spreken, in wat tong of taal,
kinderen van één Vader zijn wij allemaal.**

Jezus bidt in Johannes 17 om eenheid onder zijn volgelingen.

- Lees samen Johannes 17:20-23, een fragment uit het gebed van Jezus. Wat betekenen die woorden voor u, voor uw kerkgemeenschap?

Eenheid zoeken is niet makkelijk: er zijn vaak grote verschillen in theologie, geloofsbeleving en cultuur.

- Hoe ervaart u dat in uw omgeving? Is er een plaatselijke Raad van Kerken of zijn er andere samenwerkingsverbanden, ontmoetingsplaatsen van voorgangers, gebedskringen? Met welke kerkgemeenschappen hebt u contact? Hoe lopen die contacten?

Maak eens een lijstje van kerkgemeenschappen in uw omgeving.

- Wat weet u van hen?
- Welk beeld hebt u van hen?



- Kent u mensen uit die gemeenschappen persoonlijk?
- Kunt u royaal naar elkaar verwijzen?
- Kunt u samenwerken? Zo ja, op welk vlak?

Nodig eens vertegenwoordigers van andere kerkgemeenschappen uit in een kerkenraadsvergadering of op een gemeenteavond. Laat hen vertellen welk beeld zij van u hebben, welk advies zij u zouden willen geven. Ga niet in de verdediging, maar luister en doe er uw voordeel mee.

Lokale oecumene ontstaat vaak langs gezamenlijk gedragen activiteiten zoals Voedselbank, inzet voor vluchtelingen, Alphacursus, gezamenlijk present zijn op de jaarlijkse activiteitenmarkt, vrouwenochtend, mannenontbijt, gebedsbijeenkomsten, enz. Welke mogelijkheden zijn er in uw plaats?

Een goede manier om te zoeken naar eenheid is: samen eten en het geloofsgesprek met elkaar voeren.

Kijk voor suggesties op protestantsekerk.nl/thema/geloofsgesprek.

- Lees en zing samen Lied 969 als begin van een vergadering of afsluiting van een bijeenkomst rond dit thema. U kunt het lied ook een tijd tot themalied van de gemeente of ringbijeenkomsten maken en zo de beweging naar eenheid stimuleren.

3. Van U is het Koninkrijk

Bij dit thema in de visienota gaat het om de verbinding tussen gebed en eredienst op zondag en de dagelijkse praktijk van het leven op maandag; ook daar dienen we biddend, ook daar is eredienst.

Bij de uitgang van een kerkgebouw staat: 'U hebt hier God aanbeden, aanbid Hem nu in de wereld.'

- Hoe ziet voor u de verbinding tussen zondag en maandag eruit? Helpt de kerkdienst u om geloof, hoop en liefde te beoefenen in uw dagelijks leven en werk? Kunt u een voorbeeld geven?

De visienota spreekt over 'twee altaren': één in de kerk en één in de wereld.

- Hoe aanbidt u God in uw dagelijks werk? Denk aan geloofspraktijken thuis (gebed, bijbellezen, de dagelijkse omgang met elkaar, tijd voor elkaar), omgang met collega's, een levensstijl van zorgvuldige omgang met mensen en de schepping, koop- en eetgedrag, omgaan met geld en goed, vieren en dankbaarheid, tijd voor ontspanning en rust, inzet voor de buurt.
- Kies een thema uit om er een tijd mee bezig te zijn, liefst samen met anderen.

Idee: Vorm een kleine groep met een aantal (max. zes) gemeenteleden. Kom regelmatig (eens per maand) samen rond de maaltijd. Wissel uit waar iedereen mee bezig is als het gaat om groeien in geloof en leven, in het volgen van Jezus in de praktijk van alledag. Bid kort voor elkaar, sluit af met het Onze Vader. Zo houd je elkaar scherp en oefen je in waakzaamheid en eredienst.

Liederen en muziek

Eredienst is ook: God eren met liederen en muziek.

- Wissel uit welke liederen u helpen om God te eren en te loven, en welke liederen u hebben geraakt in uw leven en u steunen onderweg.

Er kan zomaar gedoe ontstaan over liederen in een kerkgemeenschap. De één zingt liever Huub Oosterhuis, de ander Opwekking. Voor je het weet groei je uit elkaar en versta je elkaar niet langer en lijdt de eenheid schade.



- Probeer elkaar écht te ontmoeten rond vragen als:
 - Welk lied zing ik graag en waarom?
 - Welk lied wil ik liever niet zingen en wat is daar de reden van?

Het is belangrijk om goed naar elkaars beweegredenen te luisteren. Musici zijn vaak kritisch op de kwaliteit van de teksten en de muziek. Luistert u ook naar hun stem?

Gesprekken als deze zijn kwetsbaar, we kwetsen elkaar gemakkelijk door een lied of liedcultuur af te branden. Wees dus zorgvuldig in het kiezen van uw woorden en durf eerlijk te zijn als iemand u pijn doet met haar of zijn opmerkingen.

Vervolgens kan het gesprek ook gevoerd worden over de bedoeling van onze kerkdiensten. Waartoe komen wij samen? Wat verbindt ons? Wie of wat staat centraal?

Gebed

Gebed is als een dragende kracht in het leven. Het is de verticale lijn, de verbinding met God, het antwoord op zijn Woord.

- Bespreek eens in een gesprekskring, kerkenraad, classisvergadering, ringbijeenkomst of werkverband wat bidden voor u is. Kunt u dat kort omschrijven? Welke betekenis heeft het in uw leven, en in dat van de kerk?
- Maak eens een lijstje van de plekken in uw kerkgemeenschap waar gebeden wordt. Zijn er ook gebedskringen?
- Hoe kunt u het gebed in uw leven en uw kerkgemeenschap bevorderen? Denk aan een voorbedeboek,

tijden waarop de kerk open is voor stilte/gebed, de mogelijkheid om een kaars aan te steken, gebeden in de kerkdienst, stilte in de kerkdienst, het gebed thuis (tafelgebed, morgen- en avondgebed), verschillende vormen van bidden (danken, loven, voorbede, verootmoediging, zingen, stilte).

- Hoe krijgt gebed gestalte in uw persoonlijk leven? Wat gaat goed, wat vindt u moeilijk? Hoe kunt u elkaar steunen?

Idee: Zoek een gebedspartner, iemand met wie u regelmatig samenkomt om voor elkaar en anderen te bidden. Of wissel gebedspunten uit via WhatsApp.

4. Midden in het leven

Gods Geest gaat ons voor in deze wereld. Midden in het leven staat de kerk; kerkmensen richten zich niet alleen naar binnen, zij zijn nieuwsgierig en benieuwd naar wat de Geest aan het doen is in de wereld om hen heen. De Geest gaat grenzen over en wij volgen.

- Op welke manier kijkt u aan tegen de wereld?
 - Er valt niet veel goeds van te verwachten.
 - De meeste mensen deugen.
 - Er is geen belangstelling voor geloof en kerk.
 - Mensen zijn op zoek naar zin.
 - Er is van alles waar ik me zorgen over maak.
 - Ik doe mijn best een steentje bij te dragen aan een betere wereld.
 - Er is veel goedheid, waarheid en schoonheid om ons heen.
 - Mensen zijn geneigd en in staat tot groot kwaad.
 - De Geest waait overal.
- Welke roeping heeft de kerk volgens dit gedeelte in de visienota? Hoe ziet die er in de praktijk uit, kunt u dat vertalen naar uw eigen situatie?

Focus

Jezus is niet daar waar de kerk is, maar de kerk is daar waar Jezus is.

- Reageer eens op die stelling. Als u antwoord moet geven op de vraag waar Jezus dan is, wat zou u dan zeggen? Waar zou Hij kunnen zijn in uw omgeving, denkt u?

Naast de kerken die we vanouds kennen, ontstaan de laatste jaren allerlei nieuwe vormen van kerk-zijn: de pioniersplekken. Sommige groeien uit tot kerngemeenten. Kerk is ook daar waar krijgsmachtpredikanten, justitiepredikanten en geestelijk verzorgers als hart-en-



zielzorgers aanwezig zijn en vieringen leiden op allerlei plekken. Samen vormen we een mozaïek: niet los van elkaar, maar ook niet allemaal gelijk.

- Welke vormen van kerk-zijn kent u in uw omgeving?
- Zijn er mogelijkheden voor nieuwe vormen in uw omgeving?
- Hoe is dat in de classis? Kunt u iemand uitnodigen die over haar of zijn pioniersplek vertelt op een classisvergadering of ringbijeenkomst?

Idee:

- Bezoek als kerkenraad eens een andere gemeente of pioniersplek. Luister naar elkaars verhalen of kies ervoor om deel uit te maken van een leergemeenschap van kerkenraden.
- Nodig een krijgsmachtpredikant, justitiepredikant of een predikant of pastor in een ziekenhuis/verpleeghuis uit om te komen vertellen over zijn of haar werk. Hoe kunt u hen steunen in meeleven en gebed?
- Lees Lied 975. Hoe komen de thema's van de visienota in dit lied aan de orde? Zing het - zo mogelijk - daarna samen.

